

Ключові слова: індивід, засоби індивідуалізації, право на використання імені; право на зміну імені; право на припинення незаконного використання прізвища, імя, по батькові.

Summary

Mykola Haliantyeh, Oleksandr Garmash. Legal regulation of relations related to the individualization of a natural person as a personal non-property right.

The article highlights the issues of regulation of the right to individualization of legal entities and individuals as a personal non-property right in modern conditions. The right to individualization of a natural person includes the right to use a name; the right to change the name; the right to stop the illegal use of a surname, first name, patronymic.

It is determined that the term “individuality” is applied to physical persons due to the presence of innate natural, mental, physiological properties and qualities, and such qualities are inherent in an individual by nature. Civil-legal individualization of a person is considered as a process of self-identification among other participants in civil legal relations.

The content of the right to a name consists of the following powers: the right to use the name; the right to change the name; the right to stop the illegal use of a surname, first name, patronymic. The right to individuality, in its essence, consists in the possibility of a natural person to possess individuality, that is, to be the direct bearer of this personal non-property right. It was concluded that it is necessary to improve the norms aimed at limiting the exercise of the right to individuality in cases where this contradicts the ethical principles of the profession or occupation of an individual, the right of an individual to his own image should be enshrined in civil legislation.

It is concluded that the name of a natural person is a means of his individualization, which is enshrined in Art. 28 of the Civil Code of Ukraine, according to which a natural person acquires rights and obligations and performs them under his name. The name of a natural person who is a citizen of Ukraine consists of: surname, first name and patronymic, unless otherwise follows from the law or custom of the national minority to which he belongs. The meaning of this personal non-property good in civil circulation is that a natural person acquires rights and creates civil duties for himself, and also exercises these rights and performs civil duties under his name. Since the name is a personal non-property good that is protected by civil law, it is the object of civil relations in limited cases of using the name directly by its bearer in the field of his activity or by other persons in the manner established by parts 2–7 of Art. 296 of the Civil Code of Ukraine.

A set of ideas about a person’s appearance and his internal qualities are associated with the name, which determine the individualization of the latter in society and civil circulation. The right to the name of a natural person also includes the right to require other persons to address the person in accordance with his name; the right to a pseudonym; the right to demand that the illegal use of one’s name, as well as any other manifestations of its violation, be stopped.

The problems of eliminating inconsistencies in legislative acts are identified, proposals are given for improving the provisions of Ukrainian legislation in the field of personal non-property rights of a person in accordance with the practice of the European Court of Human Rights.

Key words: individual, means of individualization, the right to use a name; the right to change the name; the right to stop the illegal use of a surname, first name, patronymic.

DOI: 10.36695/2219-5521.1.2023.08

УДК 340 (340.15+341)

Д. І. ТКАЧ

*Дмитро Іванович Ткач, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та журналістики, проректор Університету економіки та права «КРОК»**

ORCID: 0000-0002-6947-2036

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗБОРІВ УГОРЩИНИ

Постановка проблеми. Угорщина у 1989 р. почала перехід до сучасного суспільного ладу, що потребувало насамперед значних змін Конституції країни. Цього ж року були внесені зміни до Основного закону Угорщини, яка в результаті стала парламентсько-президентською республікою. У ст. 19 Конституції було зазначено, що Державні збори є вищим органом державної влади і народним представництвом Угорської Республіки.

Надалі Конституція багато разів модифікувалася, а 2011 р. коаліційна більшість у Державних зборах – Фідес – Угорський громадянський союз – Християнсько-демократична народна партія (далі – Фідес – УГС – ХДНП) – затвердила Основний закон Угорщини. У цьому документі було закріплено: переважний статус однієї з релігій; прерогативу угорської національної меншини, яка проживає за кордоном, вимагати надання їм колективних прав; нетерпимість до одностатевих шлюбів; невизнання права на аборт; встановлення конт-

© Д. І. Ткач, 2023

* *Dmytro Tkach, Doctor of Political Sciences, Professor of Department of international relations and journalism, Vice-Rector of «KROK» University*

ролю з боку уряду за Центробанком; посилення повноважень уряду під час призначення суддів Конституційного суду Угорщини.

Саме ці положення викликали гостру критику з боку Брюсселя. Конституційна більшість урядової коаліції у Державних зборах уможливила їм прийняти низку законів, які значно збільшили роль держави у житті угорського суспільства, боляче вдарили по подальшому розвитку демократії в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. В українській науковій літературі досліджували конституційно-правові засади організації та діяльності Державних зборів Угорщини вчені М. Держалюк, Д. Ткач, С. Віднянський, Є. Кіш, А. Макаров, М. Товт, І. Черленяк. Проте особливу увагу в цьому науковому дослідженні звертаємо на праці перших двох названих авторів. Угорські вчені P. Bakodi, A. Cieger, I. Szabó, Z. Szente, K. Szálkai, A. Bozóki, D. Hegedús розглядали цю проблематику саме у період, що досліджується. Однак в українському науковому обігу їхні роботи практично не використовувалися.

В українській науковій літературі комплексно проблема конституційно-правових засад організації та роботи Державних зборів Угорщини після прийняття Основного закону країни 2011 р. практично не досліджувалася. Хоча задля справедливості потрібно відмітити, що деякі проблеми, які виникли у парламентській діяльності Угорщини останніх років, українські дослідники аналізували в окремих наукових доробках.

Формулювання мети статті. Метою цього наукового дослідження конституційно-правових засад організації та діяльності Державних зборів Угорщини є акцентування на історико-правовому аспекті.

Викладення основного матеріалу. У жовтні 1989 р. на «круглому столі» різних політичних сил Угорщини було досягнуто домовленості щодо нової редакції Конституції. Законодавчий орган країни Державні збори (далі – ДЗ) Угорщини ухвалили пропозиції «круглого столу» і внесли значні корективи до Основного закону країни. Угорщина проголошувалася як незалежна, правова, демократична держава, у якій однаковою мірою реалізуються цінності ліберальної демократії і демократичного соціалізму. У системі державної влади провідна роль відводилася ДЗ. Були створені нові конституційні інститути парламентського контролю – уповноважений Державних зборів з громадянських прав і Державна рахункова палата.

До складу ДЗ на той час входили 386 депутатів, мандат яких дійсний упродовж чотирьох років. Вони обиралися на основі загального, рівного і прямого виборчого права таємним голосуванням. 176 депутатів вибиралися в одномандатних округах, 210 – за партійними списками. Щодо виборів в одномандатних округах, то вони вважаються дійсними, якщо в них узяти участь понад 50% виборців і за кандидата проголосувало більше половини електорату. Якщо в першому колі виборів результатів не вдалося досягти, то у другому кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, повинна перевищувати 15%, а перемогу отримує той кандидат, який набере більшу кількість голосів, але не менше 25%. Для того щоб перемогти у виборчих перегонах за партійними списками, потрібно подолати бар'єр 5%¹.

У червні 1990 р. новий склад парламенту виключив з Конституції Угорщини положення про рівність реалізації цінностей демократичного соціалізму та буржуазної демократії. До розділів, присвячених організації влади, було внесено зміни, спрямовані на подальше вдосконалення форми правління – парламентської республіки. Упродовж останніх років до Конституції вносилися нові доповнення. Угорщина залишається єдиною з постсоціалістичних країн, яка ще не прийняла нової Конституції, і водночас однією з країн, де економічні зрушення найефективніші².

З внесенням у жовтні 1989 р. змін до Конституції Угорщина ставала парламентсько-президентською республікою. У ст. 19 Конституції визначено, що Державні Збори є вищим органом державної влади і народним представництвом Угорської Республіки. Вони, здійснюючи свої права, що впливають з народного суверенітету, забезпечують конституційний лад суспільства³.

У 2011 р. урядова коаліція Фідес – УГС – ХДНП завдяки конституційній більшості у ДЗ ухвалила нову Конституцію, яка отримала назву Основний закон (далі – ОЗ) Угорщини. У розділі про Державні збори у пункті 1, статті 1 визначено, що ДЗ – найвищий орган народного представництва Угорщини⁴. Цей пункт – через положення про «представництво народу» – тісно пов'язаний з параграфами 3 і 4 статті В Основного закону.

Ці пункти визначають, що джерелом публічної влади є народ, який здійснює свою владу безпосередньо через своїх депутатів. Державні збори є основоположним інститутом демократичного здійснення влади, який виконує свої конституційні функції на основі своєї прямої легітимності, яка базується на принципах народного суверенітету і періодично переобирається; конституційна та законодавча влада, контролює виконавчу владу та, серед іншого, обирає найважливіших державних посадовців Угорщини.

ДЗ є верхівкою угорської державної організації, але «найважливіший» пункт у статті 1 ОЗ не означає, що його влада є необмеженою, ані те, що інші гілки державної влади підпорядковуються їм. ДЗ не можуть скасовувати повноваження будь-якої іншої гілки державної влади (він не може судити, не може проводити розслідування, він повинен поважати повноваження виконавчої влади). Єдиним судовим органом, рішення якого також є обов'язковими для виконання Державними зборами, є Конституційний суд.

У Основному законі містяться основні правила щодо дефініцій, повноважень, обрання, формування та припинення діяльності Державних зборів, їхніх членів, організації та діяльності, процесу законотворчості та контролю за діяльністю інших гілок державної влади. Окрім цього, ОЗ також містить положення щодо діяльності ДЗ в інших сферах, вони містяться у розділі «Основи» статті В, С, N, R, T, у розділі «Свобода та відповідальність», зокрема, стаття XXIII про право голосу. Це також стосується і частини ОЗ під назвою «Держава» розділів «Президент Республіки», «Уряд», «Конституційний Суд». ДЗ визначають також правила

діяльності Уповноваженого з основних прав, регулювання державних фінансів, у зв'язку з Державною аудиторською службою, участь у військових діях і норми правового порядку в особливий час.

19 квітня 2012 р. Державні збори ухвалили Закон XXXVI про Національні збори⁵. У параграфі 7 статті 5 ОЗ визначено, що: «Державні Збори встановлюють правила своєї роботи та порядок засідань у Регламенті палати, ухваленому двома третинами голосів присутніх членів Парламенту».

Повноваження Державних зборів визначені у Основному законі, але вони можуть бути доповнені іншими законами. Законодавчий орган країни ухвалює найважливіші для життя країни рішення, його повноваження можна згрупувати так:

1. Завдання і повноваження, пов'язані з Конституцією та законодавством. Основний закон кваліфікує парламент як конституційну владу, головні правила спеціальної процедури прийняття або внесення змін до Основного закону містяться в «Основах», стаття S, частина 2. У ній говориться, що для прийняття Основного Закону або внесення змін до нього необхідно, щоб дві третини депутатів ДЗ проголосували за них. Із тлумачення цієї статті випливає, що створення та внесення змін до Конституції Угорщини належить до виключної компетенції законодавчого органу.

2. Відповідно до Основного закону ДЗ ухвалює закони. Це одне з найбільш фундаментальних і виняткових повноважень парламенту, що визначає його характер як гілки державної влади. Типовими предметними сферами правотворчості є ті суб'єкти, які представляють панівну більшість у ДЗ, що дає їм змогу керувати справами в країні, водночас: «Державні Збори у своїй законодавчій роботі керуються, крім конституційних вимог, зобов'язаннями, що випливають з міжнародних договорів та права ЄС, а також рішень Конституційного Суду»⁶.

Відповідно до ОЗ Президент Республіки, Уряд, комітети ДЗ або депутати можуть ініціювати закони. Окрім норм, зазначених у ОЗ, – ініціювання, прийняття, підписання, конституційний контроль законів або політичне вето Президента Республіки, промульгація закону – регулюється Регламентом ДЗ та законом про законодавчий процес СХХХ 2010 р.⁷

У Основному законі уведено нове правило, яке дає можливість, за пропозицією ініціатора закону, уряду або голови парламенту перед остаточним голосуванням звернутися до Конституційного суду з поданням про попередній контроль прийнятого, але ще не оприлюдненого закону з метою перевірки його відповідності ОЗ.

У Конституції 1989 р. бюджетне право як сфера традиційної компетенції ДЗ і конституціоналізм економіки та державних фінансів загалом були недостатньо врегульованими. Основний закон 2011 р., відповідаючи на виклики глобалізації та з урахуванням сучасних конституційних тенденцій, містить детальні положення про державні фінанси. Згідно з ОЗ ДЗ ухвалюють центральний бюджет і затверджують його виконання (підсумковий звіт). Розділ про державні кошти містить найважливіші правила створення центрального бюджету на основі принципів, закладених у бюджетних законах: у Законі СХСІV 2011 р. і Законі СХСV про економічну стабільність Угорщини, про державні фінанси від 2011 р., які доповнюються пов'язаними з цією проблематикою положеннями Регламенту ДЗ.

Відповідно до дефініції ОЗ: «Законопроекти про державний бюджет і його виконання мають містити державні видатки та доходи в одній структурі, прозоро та з розумною деталізацією». Прийняття законів про державний бюджет та його виконання на основі Регламенту ДЗ відбувається за особливою процедурою, яка суттєво відрізняється від загальних правил обговорення інших законодавчих пропозицій. У зв'язку з цим Конституційний суд ухвалив рішення 4/2006 (II. 15) про те, що: «Обов'язковим для ДЗ є прийняття рішення щодо бюджетної сфери окремо від інших галузей. Це важливо у випадку пакетного обговорення тих чи інших питань, серед яких можливі і бюджетні. У цьому разі їх потрібно виділити у особливе провадження»⁸.

Таким чином, ця компетенція парламенту гарантує, що «принципи та спосіб використання державних коштів визначаються вищим представницьким органом народу, а виконавча влада збирає державні доходи та виконує зобов'язання держави лише на підставі його повноважень»⁹. Державні збори, їх бюджетні повноваження, виконання яких також має на меті створити фінансову основу для незалежної діяльності інших гілок влади, також є важливим засобом контролю за урядом.

Наступною сферою, на яку поширюється компетенція Державних зборів, є охороною конституційного ладу, введення правового режиму надзвичайного стану, а також особливий правопорядок. Відповідно до ОЗ ДЗ ухвалюють рішення про оголошення воєнного стану та укладення миру, про особливий правопорядок та участь у військових діях, а також спеціальні правила, що стосуються надзвичайного стану, ситуації превентивної оборони.

Державні збори обирають Президента, Прем'єр-міністра, Голову і членів Конституційного суду, Голову Верховного суду, Генерального прокурора, Уповноваженого з прав людини та його заступників, а також Голову Держаудитслужби. Отже, ДЗ обирають головних державних діячів Угорщини. Однак це не означає, що обрані чиновники згідно з публічним правом напряму будуть підпорядковані ДЗ, оскільки існує багато гарантій їх незалежності (наприклад, мандат держслужбовця високого рівня згідно з публічним правом відрізняється від мандата ДЗ).

Всі високопосадовці, обрані Державними зборами, складають перед ними присягу. Головним принципом цих призначень є політична довіра до цих державних діячів, тоді як у випадку інших державних службовців високого рівня відповідні закони вимагають від претендентів професійних знань і навичок.

Державні збори, як зазначалось, обирають Прем'єр-міністра та ухвалюють рішення про довіру Уряду. На установчих зборах 2022 р. на цю посаду обрано Віктора Орбана.

Суть парламентаризму полягає в тому, що виконавча влада повинна бути підзвітною і що до неї існує довіра парламенту, заснована на народному представництві. Важливою функцією парламенту є контрольна функція, оскільки завданням парламенту є політичний вплив і контроль за діяльністю уряду, забезпечення політичної відповідальності уряду перед парламентом¹⁰.

Відповідно до прикінцевих та інших положень Основного закону Уряд зобов'язаний подати до Державних зборів законопроекти, необхідні для виконання головних положень ОЗ. Виконавча влада також зобов'язана забезпечувати виконання законів і звітувати про свою діяльність перед ДЗ. В Угорщині існує чимало засобів парламентського контролю за виконавчою владою, як наприклад, попередні комітетські слухання, запитання та інтерпеляції під час засідань ДЗ, доповіді, звіти та брифінги прем'єр-міністра та міністрів, а також аудиторська діяльність.

Відповідно до Основного закону Державні збори уповноважені: ратифікувати міжнародні договори; розпускати представницькі органи місцевого самоврядування, які порушують конституційні принципи (за поданням Уряду, яке може бути внесено після отримання висновку Конституційного суду); виконувати додаткові завдання та повноваження, визначені ОЗ і законами. Окрім цього, ДЗ також відіграють важливу роль у питаннях територіального устрою, а також під час проведення референдумів.

У грудні 2011 р. Державні збори ухвалили Закон ССІІ 2011 р. щодо виборів депутатів ДЗ. Відповідно до розділу 3, параграфів 1 і 2 Закону кількість депутатів ДЗ (починаючи з виборів 2014 р.) становить 199, з яких 106 обираються в окремих виборчих округах і 93 за національним списком. Правила щодо організації та діяльності парламенту в рамках Основного закону викладені в Правилах внутрішнього розпорядку¹¹.

Відповідно до Основного закону кожен повнолітній громадянин Угорщини має право бути виборцем і балотуватися на виборах депутатів Державних зборів. Основні правила щодо правового статусу членів парламенту викладені в ОЗ, тоді як детальні правила – у документі під назвою: «Права, обов'язки та оплата праці депутатів» (Ogytv.). Основний закон закріплює принцип рівних і вільних повноважень, коли передбачає, що права та обов'язки депутатів є рівними, вони здійснюють свою діяльність в інтересах громадськості та не можуть отримати вказівки щодо виконання цих функцій будь від кого.

Таким чином, депутат після отримання мандата не повинен лобіювати інтереси свого електорату чи партії, за списками якої він потрапив до ДЗ, але повинен служити суспільним інтересам, відповідно до своєї совісті та власного досвіду. Депутат отримує свій мандат шляхом обрання, і його повноваження припиняються разом із припиненням повноважень ДЗ; зі смертю; заявою про конфлікт інтересів; шляхом відставки; якщо необхідні умови для обрання більше не існують; або якщо він протягом року не бере участі в роботі ДЗ. Особливо важливою є норма щодо конфлікту інтересів – офіційних, економічних та інших – які базуються на Основному Законі (який також передбачає імунітет депутата та його винагороду, що забезпечує його незалежність). Ці норми також мають на меті гарантувати розділення гілок державної влади та унеможливлення впливу на депутата шляхом визначення посад, які він не може займати одночасно з цією посадою.

Правом і обов'язком депутата є активна участь у роботі парламенту та сприяння його ефективній роботі. Його обов'язком є участь у засіданнях парламенту, а також у засіданнях парламентського комітету, членом якого він є. Депутат має бути присутнім на голосуванні у парламенті, має право займати відповідні посади в ДЗ, має право виступу та право вносити пропозиції, а також право запитувати інформацію від державних органів.

Державні збори обирають зі своїх членів голову, його заступників і секретарів, обрання посадових осіб відбувається на установчій сесії парламенту. На установчому засіданні ДЗ 2022 р. Головою було обрано Ласло Кевера, заступниками стали: Чаба Хенде (Фідес – УГС), Дора Дуро (Наша Батьківщина), Іштван Якаб (Фідес – УГС), Янош Латорцаї (ХДНП), Шандор Лежак (Фідес – УГС), Лайош Олах (ДК). Було обрано нових секретарів парламенту, це Аттіла Геленсер (Фідес – УГС), Деже Хісзедьо (УСП), Шандор Сабо (УСП), Давід Доч (Наша Батьківщина), Бакош Бернадетт (ПМБІ – Політика може бути іншою).

Голова забезпечує реалізацію прав ДЗ і організацію його діяльності. Серед його найважливіших повноважень – відкриття та ведення засідань, неупереджене їх керівництво та їх відкладення; забезпечення дотримання правил внутрішнього розпорядку; оголошення результатів опитувань; координація роботи комітетів, внесення пропозиції щодо їх назви, повноважень, кількісного складу, голів, їх заступників та членів тощо. Кількість заступників голів, членів комітетів не визначена, відповідно до парламентського звичаєвого права це завжди вирішується політичною угодою парламентських партій після виборів.

Для координації своєї діяльності депутати утворюють депутатські фракції на умовах, визначених Регламентом. Фракція утворюється із депутатів, які належать до однієї партії або її правонаступника, які потрапили у ДЗ за національними партійними списками. З-поміж членів фракції обирається голова, а також його заступники. Відповідно до принципу вільного мандата депутат має право вийти з фракції, у результаті чого він стає незалежним на шість місяців, а потім він може приєднатися до іншої фракції¹².

Як органи Державних зборів, фракції забезпечують основу для парламентської діяльності партій, вони сприяють структуруванню та тематизації парламентських дебатів, дають змогу представникам однієї фракції ефективно та односпійно висловлювати свою позицію; крім того, вони також відіграють значну роль в інших сферах парламентської роботи (наприклад, у призначенні посадових осіб, у роботі комітетів).

На установчому засіданні ДЗ скликання 2022–2026 років було оголошено про створення дев'яти фракцій, дві з них провладні: Фідес – УГС, КНДП сім опозиційних партій: «Демократична коаліція», «Йоббік»,

«Рух Моментум», Угорська соціалістична партія, «Наша Батьківщина», «Діалог для Угорщини», «Політика може бути іншою»¹³.

Парламент формує постійні комітети, що складаються з депутатів. Комітети можуть бути постійними, представницькими від національностей, або спеціальними та слідчими комітетами. Тоді як постійні комітети є органами парламенту, які ініціюють, вносять пропозиції, дають висновки, а в окремих випадках вирішують справи та сприяють контролю за роботою уряду. Для вирішення питань ДЗ можуть утворювати тимчасові комітети на встановлений термін, і не більше половини їх складу (крім голови та його заступника) можуть бути запрошені зі сторони як фахівці. Комітет у справах національних меншин є органом з особливими повноваженнями, до компетенції якого віднесено: ініціювання, пропозиції, коментування і контроль за діяльністю депутатів, які отримали мандати за списками на парламентських виборах від національних меншин та захищають їхні інтереси. Парламент може надіслати слідчий комітет для розгляду будь-якого питання суспільного інтересу, яке виникає в межах його компетенції, у паритетному складі з обмеженнями, що містяться в Постанові 50/2003 (XI. 5)¹⁴.

Після початку сесійної роботи Державні збори створюють постійні комітети в системі, адаптованій до структури уряду. Відповідно до Регламенту голосування на пленарному засіданні парламенту може відбуватися лише особисто.

У Державних зборах скликання 2022 р. створено 16 комітетів, а саме: законодавчий комітет, комітет з економічної політики, бюджетний комітет, комітет культурної політики, комітет народного благополуччя, судовий комітет, комітет закордонних справ, комітет з питань сільського господарства, комітет з розвитку бізнесу, комітет сталого розвитку, комітет з європейських справ, комітет національної оборони та правоохоронних органів, комітет національної згуртованості, комітет з національної безпеки, комітет депутатської недоторканності, комітет у справах угорських національних меншин¹⁵.

Парламентський комітет палати депутатів – найважливіший загальний, неспеціалізований орган Державних зборів, діяльність якого пов'язана з організацією його роботи. Його головою є Голова ДЗ, членами – його заступники та голови фракцій. Рішення комітету ухвалюються одногосно, в іншому випадку одні рішення приймають ДЗ, а інші – його голова. Основною функцією комітету є пошук консенсусу та запобігання суперечкам між фракціями під час пленарного засідання, а також з питань порядку денного ДЗ, встановлення регламенту для виступів, обговорення спірних питань, пов'язаних з парламентською діяльністю¹⁶.

Повноваження Державних зборів починаються з установчої сесії і тривають до наступної установчої сесії парламенту. Установчі збори скликає Президент протягом 30 днів після виборів. ДЗ можуть оголосити про свій розпуск або Президент може також їх розпустити, призначивши нові вибори одночасно. Останнє відбувається у тому випадку, якщо особа, запропонована Президентом на посаду Прем'єр-міністра, не буде обрана ДЗ протягом 40 днів з дня першого подання, або ДЗ не ухвалюють центральний бюджет на відповідний рік до 31 березня.

До обрання посадових осіб Державних зборів урочисте установче засідання веде головуєчий, якому допомагають у роботі секретарі. На установчих зборах депутати після перевірки їх повноважень складають присягу, після чого вони можуть брати участь у роботі ДЗ. Далі формуються депутатські групи, обираються посадові особи та створюються постійні комісії. Як правило, чотирирічний цикл парламенту складається з двох чергових сесій на рік, а сесії складаються із сесій і сесійних днів. Відповідно до Основного закону засідання ДЗ є відкритими. На вимогу Уряду чи будь-якого депутата Парламент може прийняти рішення про проведення закритого засідання двома третинами голосів депутатів. Державні збори є правомочними, якщо на них присутні більше половини депутатів. Якщо Основним законом не передбачено інше, рішення ДЗ приймаються більш ніж половиною присутніх депутатів, а також в особливих випадках можуть вимагати прийняття певних рішень кваліфікованою більшістю. Детальні правила щодо пропозицій, які можуть бути включені як самостійні пункти порядку денного ДЗ, містяться в їх Регламенті.

Депутат може звернутися із запитанням до Уповноваженого з основних прав, Голови Державної контрольно-ревізійної служби, Генерального прокурора та Президента Угорського національного банку з будь-якого питання, яке належить до сфери їх повноважень. Депутат може вносити інтерпеляції та звертатися до Уряду та членів Уряду з будь-якого питання, яке належить до сфери його повноважень. Це важливі інструменти контрольної функції ДЗ, які серед них – інтерпеляція – з точки зору її мети – зазвичай надає представникам опозиції можливість попросити пояснення у справі суспільного інтересу в межах обов'язків одержувача, як правило, з метою встановлення політичної відповідальності. Інтерпеляція може бути подана протягом 3 хвилин, адресат має 4 хвилини для відповіді, а складання заяви про прийняття відповіді може тривати 1 хвилину. Якщо депутат не приймає відповідь, ДЗ ухвалюють рішення про її прийняття. Якщо парламент також відхилив відповідь адресата, запит має бути переданий уповноваженому парламентському комітету. У випадку, коли відповідь на запитання не була надана, реальні дебати не відбуваються, цей інструмент дає можливість депутату звернутися до адресата за роз'ясненнями та інформацією з питання, яке належить до сфери його обов'язків. У цьому випадку на це надається 2 хвилини як для запитання, так і для відповіді.

¹ Országgyűlési kézikönyv. Вр.: PMI, 1992. 528 о. О. 67.

² Макаров А. М. Трансформація парламентаризму в Україні і державах Центральної і Східної Європи. *Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний та прикладний аспекти*: кол. моногр. / за ред. Ф. М. Рудича. Київ: МАУП, 2002. С. 178–215. С. 198.

- ³ Конституція Республіки Угорщина. *Конституції нових держав Європи та Азії*. Київ: Укр. прав. фундація «Право», 1996. С. 309–339.
- ⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25). URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
- ⁵ 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200036.tv>
- ⁶ Petrétei József: Magyar alkotmányjog II. Államszervezet. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2005. 34.
- ⁷ 2010. évi CXXX. Törvény a jogalkotásról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000130.tv>
- ⁸ 4/2006. (II. 15.) AB határozatban <https://njt.hu/jogszabaly/2006-4-30-75>
- ⁹ Szente Zoltán: „19. § [Az Országgyűlés hatáskörei]”. In: *Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja*. Budapest, Század-
vég Kiadó, 2009. 603.
- ¹⁰ Trócsányi László: Országgyűlés. In: *Trócsányi László, Schanda Balázs: Bevezetés az alkotmányjogba*. Budapest, HVG-ORAC, 2012. 234.
- ¹¹ Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvényben és az egyes házsabályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozatban foglalt. URL: https://www.parlament.hu/documents/10181/56582/HSZ+b%C5%91v%C3%ADtett+10_11/bb5bbe97-f9c2-4de3-bc34-6452f8a5c2fc
- ¹² Smuk Péter – 27/1998. (VI. 16.) AB határozat – Frakcióalakítás <https://jogkodex.hu/doc/6881473>
- ¹³ Megalakult az új Országgyűlés 9 frakcióval és 15 bizottsággal. URL: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220502/mega-lakult-az-uj-orzaggyules-9-frakcioval-es-15-bizottsaggal-542477>
- ¹⁴ 50/2003. (XI. 5.) AB határozat. URL: https://www.abtl.hu/jogsz_ab_határozat_50_2003
- ¹⁵ Bizottsági honlapok. URL: <https://www.parlament.hu/bizottsagok-honlapjai>
- ¹⁶ Kilényi Géza: Az Országgyűlés. In: Kilényi Géza, Hajas Barnabás (szerk.): *Fejezetek az alkotmányjog köréből. Egyetemi jegyzet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 118.

Резюме

Ткач Д. І. Конституційно-правові засади організації та діяльності Державних зборів Угорщини.

У статті досліджуються питання конституційно-правових засад організації та діяльності Державних зборів Угорщини. Показано, що шлях до створення демократичної держави в Угорщині розпочався із внесення кардинальних змін у Конституцію країни. Угорщина проголошувалася як незалежна, правова, демократична держава, у якій однаковою мірою реалізуються цінності ліберальної демократії і демократичного соціалізму. В системі державної влади провідна роль відводилася Державним зборам. Були створені нові конституційні інститути парламентського контролю – уповноважений Державних зборів з громадянських прав і Державна рахункова палата.

Особливу увагу приділено змінам у діяльності Державних зборів після прийняття Основного закону Угорщини 2011 р. Поряд з тим показані основні напрями парламентської діяльності в країні. Узагальнено кроки Державних зборів Угорщини щодо імплементації розгалуженої системи правових норм і гармонізації національного та міжнародного права в державі задля виконання міжнародних зобов'язань. Особливої уваги заслуговує нова Стратегія національної безпеки Угорщини, що визначає основні цілі, зобов'язання та обстоювання її національних інтересів, як члена НАТО і ЄС.

Ключові слова: Угорщина, Державні збори, Основний закон, депутати ДЗ, Фідес – УГС, ХДНП, Президент, Прем'єр-міністр, Голова і члени Конституційного суду, Голова Верховного суду, Генеральний прокурор.

Summary

Dmytro Tkach. Constitutional and legal framework for the organization and operation of the State Assembly of Hungary.

This article examines the constitutional and legal framework for the organization and operation of the Hungarian National Assembly. It is shown that the path to the establishment of a democratic state in Hungary began with the introduction of fundamental amendments to the Constitution of the country. Hungary was proclaimed as an independent, legal, democratic state in which the values of liberal democracy and democratic socialism are equally realized. In the system of state power, the leading role was assigned to the parliament. New constitutional institutions of parliamentary control were created – the State Assembly Commissioner for Civil Rights and the State Accounting Chamber.

In June 1990, the new parliament excluded from the Hungarian Constitution the provision on the equal realization of the values of democratic socialism and bourgeois democracy. The chapters on the organization of power were amended to further improve the form of government – a parliamentary republic.

With the amendments to the Constitution in October 1989, Hungary became a parliamentary-presidential republic. Article 19 of the Constitution states that the State Assembly is the supreme body of state power and the people's representation of the Republic of Hungary. By exercising its rights arising from the people's sovereignty, it ensures the constitutional order of society.

In 2011, the government coalition of Fidesz-UHP and CDNP, thanks to its constitutional majority in the National Assembly, managed to adopt a new Constitution, which was called the Basic Law (Législák) of Hungary. In the section on the State Assembly, Article 1, paragraph 1, states that the SZ is the highest body of popular representation in Hungary. This clause – through the provision on “representation of the people” – is closely related to Article B, paragraphs 3 and 4 of the Basic Law. These clauses recognize that the source of public power is the people, who exercise their power directly through their deputies. The National Assembly is the fundamental institution of the democratic exercise of power, which performs its constitutional functions based on its direct legitimacy, which is based on the principles of popular sovereignty and is periodically re-elected; it is the constitutional and legislative power, controls the executive power and, among other things, elects the most important public officials of Hungary. The SZ is the pinnacle of the Hungarian state organization, but the “most important” clause in Article 1 of the GZ does not mean that its power is unlimited, nor that other branches of the state are subordinate to it. The SC cannot abolish the powers of any other branch of state power (it cannot judge, it cannot conduct investigations, it must respect the powers of the executive). The only judicial body whose decisions are also binding on the State Assembly is the Constitutional Court.

Key words: Hungary, State Assembly, Basic Law, members of the State Assembly, Fidesz-UHP, CDNP, President, Prime Minister, President and members of the Constitutional Court, President of the Supreme Court, Prosecutor General.